

ROMANYALI TÜRK ŞAIR MEHMET NİYAZI'NİN SAGIŞ ADLI ŞİİR KİTABININ SÖZ VARLIĞI ÜZERİNE YORUMLAR

Hüseyin Durgut*

Romanya'daki çağdaş Türk edebiyatının en önemli temsilcilerinden olan Mehmet Niyazi, Dobruca'nın Mangalya kasabası civarındaki tamamıyla Kırım Türklerinin oturdukları Aşçılar köyünde, 1878 yılında doğmuştur.¹ Bilindiği gibi Dobruca, XV. yüzyıldan itibaren ahalisinin büyük çoğunluğunu Kıpçak Bozkırından, Anadolu'dan ve Kırım'dan gelen Türklerin teşkil ettiği bir yerdir.² Mehmet Niyazi'nin ailesi de Kırım'dan Dobruca'ya göç eden Tatar Türklerindedir. Şairin kendisi Dobruca'da doğmakla birlikte babasının Kırım'da doğduğunu onun *Neşin Süydim* adlı şiirinden öğreniyoruz:

Kırım'niñ çöl betinde,
Azaw'niñ bir şetinde,
“Şırın” adlı bir köyde,
Belki cartı bir tüyde
Babam tuwgan.

*Kırım'ın çöl yüzünde,
Azak'ın bir sahilinde,
“Şırın” adlı bir köyde
Belki eski bir evde
Babam doğmuş.*

Buna göre şairin ailesinin, 1856-1860 yılları arasında Kırım'dan Dobruca'ya göç etmek zorunda kalan yüz bin civarındaki³ Kırım Tatar göçmenlerinden olduğunu tahmin edebiliriz. M. Niyazi, İlk tahsilini köyünün eski usul ilkokulunda yaptıktan sonra 11 yaşında İstanbul'a giderek erkek öğretmen okuluna girmiştir. Buradaki eğitimini tamamladıktan sonra ilk

* Dr. Hüseyin Durgut, Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi.

¹ Müstecip Ülküsal, *Dobruca ve Türkler*, TKAE Yay., Ankara 1987, s. 206.

² *age*, s. 35

³ *age*, s. 35

öğretmenliğini yapmak üzere 1898 yılında ata yurdu Kırım'a gitmiştir. Ancak Çar idaresinin takibinden dolayı bir yıl sonra tekrar İstanbul'a dönmüştür. Kırım hasretine dayanamayarak tekrar ata yurduna gitmişse de aynı sebepten İstanbul'a geri dönmek zorunda kalmıştır.

1904 yılında babası İstanbul'da vefat edince Köstence'ye geri dönmüş, buradaki Türk rüştiyesinde öğretmenliğe başlamış kısa bir süre sonra da aynı okula müdür olarak atanmıştır. On yıl kadar bu okulda çalıştıktan sonra 1914 yılında Mecidiye'de bulunan *Müslüman Seminarına* Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak atanmıştır.

1917 Bolşevik ihtilâli sırasında Kırım Türkleri kurultayını toplayarak millî hükümeti kurunca, Mehmet Niyazi'yi de Kırım'a davet etmişlerdir. 1918 yılında Kırım'a giden şair, o dönemde Akmesic'te çıkan *Hakses* gazetesinde baş yazarlık yapmaya başlamıştır. M. Niyazi bir ara Bahçe-saray Millî Eğitim Müdürlüğü görevinde de bulunmuştur. 1920 yılında Kırım Millî Hükümetinin dağıtılması üzerine Romanya'ya dönerek Mecidiye'deki öğretmenlik görevine kaldığı yerden devam etmiş ve bu görevi ölüm tarihi olan 1931 yılına kadar sürdürmüştür.

M. Niyazi İstanbul'dan Dobruca'ya döndükten sonra Köstence'nin tanınmış ailelerinden Abdülhakim Efendi'nin kızı Şefika Hanım ile evlenmiş, bu evlilikten dört kız, iki erkek çocuğu olmuştur. Çocuklarından üçü daha M. Niyazi hayattayken ölmüşlerdir. Bu durum onun hastalığının daha da ağırlaşmasına sebep olmuş ve ikinci kızının ölümünden 80 gün sonra 29 Kasım 1931 yılında, erken denilebilecek bir yaşta vefat etmiştir. Kabri, Mecidiye müslüman mezarlığındadır.⁴

M. Niyazi, 1904 yılından ölümüne kadar, Dobruca Türklerine öğretmenlik, gazetecilik ve şairlik yönüyle hizmet etmiştir. O, öncelikle bir eğitimci idi. Bu yüzden de öğretmen okuluna gitmiş, önce Kırım'da sonra da Romanya'da öğretmenlik yapmıştır. M. Niyazi'ye göre Kırım ve Dobruca'daki Türklerin her konuda geri kalmalarının başlıca sebebi, ilme ve eğitime gereken önemin verilmemiş olmasıdır.⁵

M. Niyazi, bu eksikliği gidermek için öğretmenlik yoluyla halkını eğitmeye çalışmanın yanında, gazetecilik yönüyle de halkına hizmet etmiştir. Kırım'da çıkan *Hakses* gazetesinde başyazarlık yaptığı gibi, Dobruca'da *Dobruca Sedası*, *Teşvik*, *Işık*, gazeteleri ile *Mektep* ve *Aile*

⁴ Ayrıntılı bilgi için bk. Müstecip Ülküsal, *age*, s. 206-208; Osman Horata, "Romanya Yazılı Türk Edebiyatı", *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 12*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1999, s. 94; *Mektep ve Aile Mecmuası (1915-1916)*, Haz. Erol Ülgen- Ali Aksu, Constanta 2003, s. 6-9.

⁵ Erol Ülgen – Ali Aksu, *age*, s. 7.

dergisini çıkarıp bunlarda başyazarlık yapmıştır. Ayrıca Dobruca ve diğer memleketlerde yayımlanan Türkçe gazete ve dergilere de yazılar göndermiştir. Eğitimini İstanbul'da tamamladığından Osmanlı Türkçesine de vakıf olan M. Niyazi yazılarında ve şiirlerinde Kırım Tatar Türkçesinin yanında İstanbul Türkçesini de başarıyla kullanmıştır.

M. Niyazi bütün bu yönleriyle beraber aynı zamanda iyi bir şairdir. Yirmili yaşlarda şiir yazmaya başlayan M. Niyazi, Dobruca Türklerinin dünya çapında meşhur bir şairi olmuştur. Romanya'daki çağdaş Türk edebiyatından bahseden kaynaklar hep ilk sırada onun adına yer vermektedir. M. Niyazi hayatı boyunca çektiği zorluklara karşılık eğitimciliğinde ve gazeteciliğinde olduğu gibi şiirleriyle de Dobruca Türklerini aydınlatmaya çalışmış, kendini onlara yeni bir ruh vermeye adanmış, hayatı boyunca Türklük ve Kırım davası için uğraşmıştır.⁶

Kırım'dan Dobruca'ya gelen ilk göçmenler daima Kırım hasretiyle yanmışlar ve Karadeniz'in incisi ata yurtlarını unutmamışlardır. Fakat, zamanla biraz rahatlığa ve serbestliğe kavuşunca, aradan belli bir zamanın geçmesi ve Kırım'dan gelenlerin getirdikleri canlı anıların azalması gibi sebeplerle içlerindeki Kırım hasreti ve sevgisi azalmaya başlamıştı. Dobruca'da doğup yetişenler Dobruca'yı öz yurtları biliyorlar, millî ve tarihî öz yurtları Kırım hakkında ise fazla bir şey bilmiyorlardı.⁷ M. Niyazi, Dobruca Tatarlarına ata yurt Kırım sevgisini aşlamaya çalışan ilk kişi olmuştur. Yani şairin yazdığı şiirlerde en fazla işlediği konu ata yurt Kırım konusudur. Bununla birlikte kimlik özellikle de Tatar ve Türk kimliği, hürriyet, ilim ve eğitim gibi konular şiirlerinde önemli yer tutmaktadır.

M. Niyazi'nin şiirleri *İthâfât* (Kader Matbaası, İstanbul 1330/1912), *Kök Kitab* (İstanbul 1919), *Sağış* (Pazarcık 1931), *Kırım Şiirleri* (Emel Matbaası, Köstence 1935) adlı kitaplarda neşredilmiştir. "*İthâfât*, 1905-1911 yılları arasında İstanbul Türkçesiyle yazdığı, Romanya ve Türk dünyasının bazı önemli şahsiyetlerine ithaf ettiği şiirleriyle, bazı nesirlerini içermektedir. "Özlem" anlamındaki *Sağış* ise, Tatar Türkçesiyle yazılmış on beş şiirden oluşmaktadır."⁸ Bu yazıda, şairin Tatar Türkçesi ile kaleme aldığı 15 şiirden oluşan *Sağış* adlı kitabı söz varlığı bakımından incelenecektir. Şiirler her ne kadar Tatar Türkçesi ile yazılmışsa da şair İstanbul Türkçesine de vakıf olduğundan yer yer Tatar Türkçesinin söz varlığına ait olmayan sözlerle de karşılaşılmaktadır.

⁶ Osman Horata, *age*, s. 94.

⁷ Mehmet Niyazi, *Sağış*, Kriterion yay., Bükres 1998, (Kitabı baskıya hazırlayanların "Giriş" yazısından, s. 7).

⁸ Osman Horata, *age*, s. 94.

Sağış Adlı Şiir Kitabı

Şairin, Türkiye Türkçesinde “özlem” anlamına gelen *Sağış* adlı kitabı ilk defa *Emel Mecmuası* tarafından ölümünden hemen önce 15 Haziran 1931 yılında Pazarcık'ta basılmıştır.⁹ Kitabın ikinci baskısı, Yaşar Memedemin ve Niyat Osman tarafından hazırlanarak 1998 yılında Bükreş'te yayınlanmıştır. Bu yayında, kitabı baskıya hazırlayanlar tarafından yazılmış 9 sayfalık bir *Kiriş* bölümü ile sonda yer alan 14 sayfalık *Bagışlawlar* (İthaflar) bölümü de yer almaktadır.

Şiirlerin Konuları

Eserde 15 şiir yer almaktadır. Bu şiirlerin başlıkları ve Türkiye Türkçe'siyle karşılıkları sırasıyla şöyledir: *Marş* (Marş)¹⁰, *Oylaw* (Düşünme), *Kırımğa: Dobruca'dan Sizge Selam Ketirdim* (Kırım'a: Dobruca'dan Sizge Selam Getirdim), *Telesiw* (Telaş)¹¹, *Meñligiray Medresesine Marş: Talebe Lisanından, Yeşil Ada, Yeşil Curtka* (Yeşil Yurda), *Kışniñ Selamı, Akmescit Kız Öğretmen Okulınıñ Resmî Açılış Töreni Münasibeti Men* (Akmescit Kız Öğretmen Okulunun Resmî Açılış Töreni Münasebetiyle), *Curt Süygışı* (Yurt Sevgisi), *Öz Curtumda Garipmen* (Öz Yurdumda Garibim), *Tatar Bar mı Dep Soraganlarga* (Tatar Var mı Diye Soranlara), *Men Kaydayman* (Ben Neredeyim), *Eşitemen* (Duyuyorum), *Neşin Süydüm?* (Niçin Sevdim).

Bu şiirlerde yer alan temalar şunlardır: *Marş* ve *Oylaw* adlı şiirlerinde esas olarak *yurt* temasını işlemiştir. Şair, yurdunun elden gidişini ve yabancı ellere göçmek zorunda kalışlarının acısını derinden hissetmektedir. Bunun sebebi olarak da birlikte hareket edememeyi görmekte sadece Kırım Tatarlarının değil bütün Tatarların yeniden toparlanmasını istemekte ve bunun için de gençleri gayretlendirmeye çalışmaktadır.

Kırımğa: Dobruca'dan Sizge Selam Ketirdim adlı şiirinde ise Kırım ve Dobruca Tatarları arasında irtibatın olmadığından şikayet etmektedir:

Bizge Kırım bñ çakrım bolsa da
K. . . . .
H. . . . .
Yeşil curtka col tabalmadık.

⁹ Mehmet Niyazi, *Sağış*, Emel Mecmuası, Pazarcık 1931, ikinci baskı Kriterion Yay., Bükreş 1998.

¹⁰ Elimizdeki eserde bu şiirin başlığı *Mars* olarak yer almıştır. Oysa aslının *Marş* olması gerekmektedir.

¹¹ Elimizdeki eserde bu şiirin başlığı *Telesin* olarak yer almıştır. Oysa aslının *Telesiw* olması gerekmektedir.

*Bize Kırım bir çağrım olsa da
Çok zamandır bir haber alamadık
Hasretlikten gözlere yaş dolsa da
Yeşil Yurt'a yol bulamadık.*

Bu şiirde yine yurt teması ve özellikle de Kırım'a dönme isteği ön plandadır.

Telesüw, Yeşil Ada, Yeşil Curtka, Curt Süygisi, Öz Curtumda Garipmen, Men Kaydayman? ve *Neşin Süydüm?* adlı şiirinde de esas konu yurt, özellikle de Kırım sevgisidir. Şair ata yurduna olan özlemini bu şiirlerinde coşkulu bir üslupla anlatır. *Yeşil Ada* adlı şiirinde çok sevdiği ata yurdunu şöyle tasvir etmektedir:

Tabiyattan toplanan şeşekten
Bek tüz bir demetsiñ Yeşil Ada.
KİMİRDE BİR YAPRAKLARIÑ SOLSA DA,
Bar mı bilmem senday arüw köringen.
Sanke Kudret kolı man işlengensiñ,
Ter temiz bir hawa man beslengensiñ

*Tabiattan toplanmış çiçekten
Pek düzenli bir demetsin, Yeşil Ada
Arada sırada yaprakların solsa da,
Var mı bilmem senin gibi güzel görünen.
Sanki Tanrı eliyle işlenmişsin,
Tertemiz bir havayla beslenmişsin*

Men Kaydayman (Ben Neredeyim) adlı şiirinde ise yurtsuz kalmanın acısını derinden hissetmektedir:

Bo dertni men kaydan aldım? Kaydayman?
Belki curtsiz kalgan öksüz balaman...
Curt degende cüregimden ot şıga,
Dertim de şo "Curt" diy de kozgalaman.

*Bu derdi ben nereden aldım? Neredeyim?
Belki öksüz kalmış öksüzbir çocuğum...
Yurt dendiğinde yüreğimden ateş çıkıyor,
Derdim de şu: Yurt diyerek canlanıyorum.*

Şair, anasından dinleyerek hayalinde canlandırdığı ata yurdu Kırım'ı bir gün görür ve onun yabancılar tarafından talan edilmesinden dolayı ke-derlenir:

Anaydan eşitken soñ,
 Kördüm curtumnu, süydüm.
 Toprak koklap öpken gün,
 Yazık dep, candım, küydüm.
 Köp zamanlar calbardım:
 Şo bizim kalk cıyılmay,
 KIRIM'ga şay dep bardım,
 Köz yaşlarım tıyılmay.

*Anamda işittikten sonra,
 Gördüm, yurdumu sevdim.
 Toprağı koklayıp öptüğüm gün,
 Yazık! diyerek yandım kavruldum.
 Çok zamanlar yalvardım,
 Şu bizim halk toplanmıyor,
 Kırım 'a öyle diyerek gittim,
 Gözyaşlarım dinmiyor.*

Tatar Bar mı Dep Soraganlarga, Curt Süygisi ve Eşitemen adlı şiirlerinde ise kimlik konusunu işlemektedir:

Tatar bar mı? Dep kim soray, men barman.
 Atın, şanın bek tanıgan yaş tatarman.
 Türkten özge tuwganım yok dünyada,
 Türknñ özi, öz kardaşı şoñgarman.
 Millet adım Türk bolsa da, tarihte
 Şanlı adım TATAR... şay dep yazarman.
 Öz teregİN begenmegen soysızlarga
 Gür dawış man kerekmiysiz dep aytarman.

*Tatar var mı diye kim soruyor, ben varım.
 Adını şanını iyi tanıyan genç Tatar'im
 Türk'ten başka kardeşim yok dünyada
 Türk'ün özü, öz kardeşi Şongar'im.
 Millet adım Türk olsa da tarihte
 Şanlı adım TATAR... böyle diye yazarım.
 Kendi kökünü beğenmeyen soysuzlara
 Gür sesle gerekmiyorsunuz! diye söylerim.*

Curt Süygisi adlı şiirinde de Kırım hasreti ile beraber Tatar kimliğini şöyle dillendirmektedir:

Gülsim totay, arüwşe kız,

Istanbul'da tuwgan edı.
 Yaşı boldı altı, yedi,
 Anasından sordı cañgız:
 Anam: KIRIM kayday yerde?
 Onda bolgan halk kimlerdir?
 Dedı: kızım, bız tatarmız,
 KIRIM bızñıñ curtımızdır,
 KIRIM'da da bızler barmız,
 Kart anaylar, kart babaylar
 Bızñı kelır dep karaylar...
 Bildı Gülsım tatarlıgın,
 Kırım degen curt barlıgın,
 Hayalında onı süydı,
 Körmedim dep candı, küydı.

*Gülsim hanım, güzelce kız,
 İstanbul'da doğmuş idi
 Yaşı oldu altı, yedi.
 Anasına sordu yalnız:
 Anam: Kırım nerede?
 Orada olan halk kimdir?
 Dedi: Kızım biz Tatarız
 Kırım bizim yurdumuzdur,
 Kırım'da da bizler varız,
 Yaşlı anneler, yaşlı babalar
 Bizi gelir diye beklerler...
 Gülsüm bildi Tatarlığını
 Kırım denilen yurdun varlığını,
 Hayalinde onu sevdi,
 Görmedim diye yandı yakıldı.*

M. Niyazi, Bolşevikler tarafından sürülüp sürgünde ölen soydaşlarına ithaf ettiği *Eşitemen* (Duyuyorum) adlı şiirinde onları unutmadığını ve Tatarların da unutmayacaklarını ifade etmektedir:

Eşitemen: şo Kırım'da, Kazan'da,
 Orenburg'da, Türkestan'da, her yanda
 Tatarlıkñı coytmak üşin tırışkan
 Bir kuwet bar... kolı kanlı, kalbı taş.
 Bızden tuwıl o kuwetke karışkan...

.....
 Şo toylarda, ey aziz tüşken yıldızlar,
 Sızñıñ üşin tatarñıñ kartı, caşı

Tökecekler cılay, küle köz yaşı.
Tüşken tamla kurıgan curtnı yıldızlar.

*Duyuyorum: Şu Kırım 'da, Kazan 'da,
Orenburg 'da, Türkistan 'da her yanda
Tatarlığı yok etmek için uğraşan
Bir kuvvet varmış, eli kanlı, kalbi taş.
Bizden değildir o kuvvete karışan...
O toylarda, ey aziz düşmüş yıldızlar,
Sizin için Tatar 'ın yaşlısı genci,
Dökecekler ağlaya güle göz yaşı.
Düşen damlalar kurumuş yurdu parlatur.*

Meñligiray Medresesine Marş: Talebe Lisanından şiiri ile Akmesic Kız Öğretmen Okulunuñ Resmîy Açılış Töreni Münasibeti Men adlı şiirinde ilmin ve eğitimin öneminden bahsetmektedir. O, eğitim sayesinde geleceklerine inanmakta ve gençlerin bilinçlendikten sonra hürriyetin önemini daha iyi anlayacaklarını düşünmektedir.

Kışınıñ Selamı adlı şiiri ise diğer şiirlerde yer alan konulardan biraz farklıdır. Atışma tarzı da görülen bu şiirde coşkulu bir üslup hakimdir.

Söz Varlığı

İncelememizde M. Niyazi'nin *Sagış* adlı kitabının, Romanya'da basılan ikinci baskısı¹² esas alınmıştır. Önce, eserde yer alan şaire ait 15 şiir bilgisayara geçilmiştir. Bu arada matbaadan kaynaklandığı düşünülen yazım hataları düzeltilmiştir. Daha sonra bilgisayar yardımıyla bütün sözlerin alfabetik sıraya göre dökümü elde edilmiştir. Bundan sonra sözlerdeki çekim ekleri atılarak metnin tam bir sözlüğü oluşturulmuştur.

M. Niyazi'nin *Sagış* adlı kitabı söz varlığı açısından bir bütün olarak ele alındığında şu yorumlar ortaya çıkmıştır:

Eserde yer alan 15 şiirde 625'i fiil 1475'i isim olmak üzere toplam 2100 söz bulunmaktadır. Bu sözlerden en sık kullanılanları kullanım sıklıklarına göre şöyle listeleyebiliriz:

söz:	anlam:	sıklık:
curt	"yurt"	45
caş	"genç"	24
kün	"gün"	24

¹² Bk. 9 numaralı dipnot.

kız	“kız”	16
aşıl-	“açılmak”	16
bar	“var, mevcut”	15
Kırım	“Kırım”	15
Tatar	“Tatar”	15
Tatarlık	“Tatarlık”	14
köz	“göz”	14
kel-	“gelmek”	14
cıla-	“ağlamak”	13
kör-	“görmek”	13
nur	“nur”	12
yeşil	“yeşil”	11
can	“can”	10
col	“yol”	10
ket-	“götmek”	10
tuw-	“doğmak”	10
al-	“almak”	9
bek	“pek; sağlam”	9
bil-	“bilmek”	9
halk	“halk”	9
millet	“millet”	9
kart	“yaşlı, ihtiyar”	9
Yeşil Curt	“Kırım”	9
bala	“çocuk”	8
yaşat-	“yaşatmak”	7
ayt-	“söylemek”	7
kuyaş	“güneş”	7
sora-	“sormak”	7
tañ	“tan, sabah”	7
ana	“ana”	6
aruw	“iyi, güzel”	6
eşit-	“işitmek, dinlemek”	6

hanlık	“hanlık”	6
kara-	“bakmak, aramak”	6
kuş	“kuş”	6
oñganlık	“doğruluk, dürüstlük”	6
şaşıl-	“şaşılmak”	6
yüksel-	“yükselmek”	6
añla-	“anlamak”	5
cürek	“yürek”	5
insan	“insan”	5
kalip	“kalp, yürek”	5
kan	“kan”	5
karuw	“güç, gayret”	5
kol	“el, kol”	5
möñlik	“sıkıntı, kaygı”	5
oñ-	“onmak, düzelmek”	5
öksiz	“öksüz”	5
öl-	“ölmek”	5
toy	“toy, düğün”	5
yok	“yok”	5

Bu tabloya, genelde çok kullanılan ve üslubu pek etkilemeyen zamirler, soru sözleri ve *bir* sözü ile yardımcı fiiller dahil edilmemiştir. Tabloda da görüldüğü gibi eserde en sık kullanılan söz *curt* “yurt” sözü olmuştur. Eserde 45 defa geçen *curt* sözünün yanında eş anlamlısı olan *watan* sözü de 4 defa geçmiştir. Eserde sık olarak kullanılan sözlerden birisi de 15 defa geçen *Kırım* sözüdür. *Yeşil Curt* sıfat tamlaması da kitapta Kırım için kullanılan özel bir ifadedir. Bu tamlama da 9 defa kullanılmış 2 defa da *Yeşil Ada* tamlaması kullanılmıştır ki, şair bununla da *Kırım*’ı kast etmektedir. Böylece eserde en çok işlenen konunun *yurt sevgisi* özellikle de *Kırım*’a duyulan özlem olduğu anlaşılmaktadır. *Cıla* “ağlamak” fiilinin de sık kullanılmış olmasının (13 kez) *Kırım*’a duyulan özlemle ilgisi vardır. Şair bu sözleri sık kullanarak Dobruca’da yaşayan yurttaşlarının hafızalarında ata yurt *Kırım*’ı canlı tutmaya çalışmıştır.

Kullanım sıklığı yüksek olan sözlerden birisi de 15 defa geçen *Tatar* sözüdür. Eserde 14 kez de *Tatarlık* sözü kullanılmıştır. Toplam 29 defa

kullanılan bu sözlerle *kimlik* ve özellikle de *Tatar kimliği* temasının şair tarafından ön plana çıkarıldığı görülmektedir.

Şair, 24 defa kullandığı *caş* “genç”, 16 defa kullandığı *kız*, 8 defa kullandığı *bala* (çocuk) sözleriyle de gençleri uyarmak istemiş ve gelecekte umutlu olduğunu ifade etmeye çalışmıştır. Bu sözlerin yanında *nur* (12), *col* (*yol*) (10), *bil-* (9), *sora-* (7), *oñanlık* (*doğruluk*) (6), *şaşıl-* (*saçılmak*) (6), *yüksel-* (6), *añla-* (5) gibi sözlerin de sık kullanılması şairin eğitime ve bilime verdiği önemi göstermektedir. Kullanım sıklığı yüksek olan sözlerden ikisi de *millet* ve *halk* sözleridir. Dokuzar kez kullanılan bu sözler de eserde *millet* temasının önemini göstermektedir.

Eserde yer alan şiirlerde sık sık kullanılan bu sözler *anlatım sıklıklarını*¹³ oluşturmakta ve şiirlerdeki esas konuları ortaya koymaktadır. Bunun yanında şairin bilerek tercih ettiği bazı sözlerin sık kullanılması *üslup sıklıklarını* göstermektedir: “*Bir edebî metnin üslubunu oluşturan, frekansı yüksek sözlerdeki tesadüfi sıklıklar bir yanılmaya yol açmasın diye, bu sözlerin zıt anlamlıları için de özel bir tarama yapmak gerektiğine inanıyoruz.*”¹⁴ Eserde yer alan şiirler bu açıdan incelendiğinde de ata yurt *Kırım* konusu ön plandadır.

Eserdeki şiirlerde geçen üslupla ilgili kullanım sıklığı yüksek sözler, şairin özlemine çektiği *Kırım*’ı ifade eden *Kırım* (15), *Yeşil Curt* (9), *Yeşil Ada* (2) sözleridir. Bu sözler toplam 26 defa kullanılırken şairin yaşadığı yurt olan *Dobruca* 2 defa kullanılmıştır. Şairin gelecekte umutlu olduğu veya umutlu olmak istediği de anlaşılmaktadır. Şiirlerde *caş* (24) ve *bala* (8) sözleri toplam 32 defa geçerken, bunların zıt anlamlısı olan *kart* sözü 9 defa geçmektedir. Yine *kün* (24), *tañ* (7), *kuyaş* (7), *gün* (3), *küneş* (2), *kündiz* (1) gibi sözlerin toplam sıklığı 44 iken *gece* (1), *keşe* (1), *karañğı* (5) gibi sözlerin sıklığı toplam 7’dir.

Eserde *bar* “var, mevcut” sözü 15 defa, *yok* sözü 5 defa yer almıştır. *Tuw-* 10 defa, *öl-* 5 defa geçmiştir; *yaşat-* 7 defa kullanılmış, *öldir-* hiç kullanılmamıştır.

Sonuç

Söz varlığı ile ilgili bu bilgileri göz önünde bulundurarak şu sonuçlara ulaşılabilir:

¹³ bkz. Mustafa Öner, “Muhtar Evezov’un Jetim Hikayesinde Dil”, *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi IX*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İzmir 1998, s. 33.

¹⁴ *agm*, s. 33.

Dobruca'daki Çağdaş Türk edebiyatının ilk ve en önemli temsilcisi M. Niyazi, *Sığış* adlı eserinde yer alan şiirlerinde öncelikli olarak *yurt* temasını işlemiştir. Bu durum, gerek şiirlerin başlıklarından gerekse şiirlerindeki sözlerin dökümünden açıkça anlaşılmaktadır. Bu *yurt* doğduğu yurt olan Dobruca değil ata yurdu *Kırım*'dir.

Eserde ikinci derecede önemli konu ise *Tatar kimliği*dir. Şair, ata yurtlarından ayrılmak zorunda kalışlarını Tatarların birlik oluşturamamalarına ve tarihlerini unutmuş olmalarına bağlamaktadır. Fakat gelecekte umutsuz değildir. Ayrıca *millet* ve *halk* sözleri de sık kullanılmıştır.

Eserde önemle üzerinde durulan bir diğer konu da eğitim ve bilgi konusudur. Aynı zamanda öğretmen olan şair her konuda geri kalmalarının sebebini bilgisizliğe bağlamaktadır. Bu yüzden eğitime çok önem vermiş, *sığış* adlı kitabında da Meñligiray Medresesine marş ve Akmesic Kız Öğretmen Okulunun resmi açılış töreni münasebetiyle bir şiir yazmıştır. Ayrıca eserinde *caş* (genç), *bala* (çocuk), *bil-*, *añla-*, *oñanlık* (doğruluk), *sora-* gibi sözleri sık kullanması da bilgi ve eğitime verdiği önemi göstermektedir.